

LIMITE DE MANIFESTARE A CONTRADICTORIALITĂȚII ÎN FAZA DE URMĂRIRE PENALĂ

Denis GOROBET, *masterand,*
Facultatea de Drept și Științe Sociale,
Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți
Conducător științific: **Lucia RUSU**, *dr., lect. univ.*

Abstract: *The Constitution of Moldova is oriented towards the creation of a contradictory system of criminal justice, which necessarily involves the necessity of realization of some contradictory beginnings at the prosecution stage. Despite of this fact, the Code of criminal procedure of Moldova, implemented in June 12th, 2003, in terms of contradictory did not change the criminal process of our country at the desired level. Nowadays, in front of the legislator of Moldova there exists the same tasks and problems which kneaded our society during many reforms in the realm of justice. The main problem of time is the low efficiency of criminal justice in the sphere of combating crime, as well as in terms of protecting the rights and legitimate interests of participants to the criminal procedure activity.*

Keywords: *criminal justice, contradictory, prosecution, criminal process, judicial system, criminal case, model of criminal procedure, contradictory beginnings, trial participants.*

Având în vedere sarcinile specific înscrise în obiectul urmăririi penale, prima fază a procesului penal este disciplinată atât de regulile de bază ale întregului proces penal, cât și de anumite dispoziții specifice. Acest lucru explică existența unor trăsături specifice ale urmăririi în raport cu procedura camerei preliminare, judecata și punerea în executare a hotărârilor penale [3, p. 20].

În orice sistem național al justiției penale în procesul reformelor, urmărirea penală și examinarea cauzelor în judecată constituie obiectul principal al transformărilor și restructurărilor. Anume ele figurează în calitate de purtător al celor mai caracteristice particularități ale sistemului național al justiției penale, punând la încercare influența regimului politic al statului [5, p. 58]. Contradictorialitatea este o constantă unanim recunoscută a dreptului procesual penal. Deși de origine anglo-saxonă, ea a prins rădăcini și în sistemele procesuale penale continentale. Principiul contradictorialității se aplică deopotrivă în țările europene de tradiție continentală (Franța, România, RM etc.), însă nu există o poziție univocă în ceea ce privește sfera de aplicare și conținutul ei [2, p. 614]. Problema asigurării unor drepturi și libertăți ale omului în cadrul desfășurării procesului penal a fost abordată în mod deosebit la sfârșitul sec. XIX – începutul sec. XX, fiind actuală și în prezent. O soluție propusă în acest scop este separarea funcțiilor diferitor organe de stat în faza urmăririi penale, care, de fapt, devine în acest sens o garanție [4, p. 65].

Activitatea procesual-penală se desfășoară în baza contradictorialității și a egalității părților, ceea ce necesită răspândirea ideilor contradictorialității asupra tuturor stadiilor, deoarece termenul „activitatea procesual-penală” presupune nu doar activitatea în cadrul etapelor judiciare, ci și în cadrul urmăririi penale. Art. 24 C. pr. pen. RM stipulează că părțile participante la judecarea cauzei sunt condiționate „*volens-nolens*” de egalitatea părților la etapa prejudiciară. Astfel, dacă părțile nu s-au situat pe poziții egale inițial, fiind limitate una din ele în acțiuni, este evident faptul că dezechilibrul de forțe se va reflecta și pe parcurs, deoarece rezultatele activității lor folosite în etapa judecării cauzelor, în care legea le garantează egalitate în drepturi, au fost obținute la etapa prejudiciară [6, p. 86].

Procesul penal al RM, după natura și conținutul său, într-o anumită măsură se atribuie la categoria procesului mixt, deoarece în el sunt prezente atât elemente ale procesului contradictorial, cât și a celui acuzatorial. Anume elementele acuzatoriale constituie baza urmăririi penale. La diferite etape ale procesului penal, reieșind din particularitățile acestora, principiile se reflectă în mod diferit, motiv pentru care mecanismul realizării principiului contradictorialității în cadrul etapelor prejudiciare se deosebește esențial de aplicarea aceluiași principiu în cadrul etapelor judiciare. De exemplu, despre acest principiu în cadrul urmăririi penale se poate vorbi doar atunci când în proces apare figura bănuțului, învinutului sau a părții vătămate. Până la acest moment principiul contradictorialității în cadrul acestei etape procesuale este lipsă. Acțiunea principiului contradictorialității este limitată și prin faptul că la această etapă unele principii ale procesului penal, practic, nu funcționează, cum ar fi cazul principiului publicității. A fi în acord cu opinia conform căreia principiul publicității la etapa urmăririi penale nu funcționează cu desăvârșire

nu putem [13, p. 175]. Nu se poate invoca și la deplina realizare a începuturilor contradictorii în cadrul etapelor prejudiciare ale procesului penal. La moment, în cadrul acestora, principiul contradictorialității poate fi realizat într-o măsură mai mare sau mai mică, momentul datorându-se apariției unor germeni al noului conținut juridic [9, p. 62]. Începuturile contradictorii se reflectă, în viziunea noastră, deja în cadrul următoarelor momente: verificarea de către instanța de judecată a legalității și temeiurilor aplicării măsurii preventive sub formă de arest și a prelungirii duratei termenului de ținere sub arest (art. 307-308 C. pr. pen. RM), dispunerea efectuării expertizei judiciare (art. 142 C. pr. pen. RM), controlul asupra acțiunilor de urmărire penală și a măsurilor speciale de investigație (art. 301-306 C. pr. pen. RM). Un spectru larg de acțiuni de urmărire penală și procesuale sunt efectuate în lipsă, deoarece organul de urmărire penală nu înștiințează, în prealabil, persoanele cointeresate despre efectuarea acestora. Astfel, ca urmare a celor expuse, în cadrul fazei de urmărire penală, contradictorialitatea se manifestă: 1) cu ocazia numirii și efectuării expertizei judiciare; 2) în cadrul confruntării; 3) la realizarea controlului judiciar asupra procedurii prejudiciare.

După cum afirmă autorul D. Roman, în dreptul procesual penal moldovenesc, odată cu introducerea instituției controlului judecătoresc în faza urmăririi penale, această fază a căpătat un caracter semicontradictoriu. Astfel, activitatea de administrare a probelor până la terminarea urmăririi penale este lipsită de contradictorialitate, însă sub aspectul aplicării măsurilor procesuale de constrângere, atacării acțiunilor și hotărârilor ofițerului de urmărire penală și procurorului, examinarea de către judecătorul de instrucție se face cu participarea părților interesate în condiții de contradictorialitate [1, p. 513-514].

La moment, sunt create condiții prielnice în vederea aplicabilității largi a principiului contradictorialității în cadrul etapelor prejudiciare ale procesului penal [9, p. 63]. În C. pr. pen. RM sunt fixate multiple prevederi, care oferă largi posibilități întru realizarea principiului contradictorialității, dar aceasta, la rândul ei, necesită clarificarea anumitor situații. În primul rând, este necesară apariția în cadrul acestei etape a părților apărării și acuzării, care îndeplinesc funcții procesuale contradictorii și înzestrarea lor cu drepturi procesuale egale, beneficierea de posibilități procesuale în aceeași măsură în vederea realizării acestor drepturi. Concluzia despre faptul că la această etapă procesuală participanții nu se află pe picior de egalitate poate fi formulată, de exemplu, în baza art. 100 alin. (1) C. pr. pen. RM. Legiuitorul delimitează clar situațiile de „administrare a probelor de către organul de urmărire penală din oficiu” și, respectiv, de „administrare a probelor de către organul de urmărire penală la cererea părților”. Prezentarea probelor de către bănuit, învinuit, apărător se limitează *de facto* la înaintarea cererilor și demersurilor privind necesitatea fixării anumitor date sau a anexării la materialele cauzei a anumitor înscrisuri, obiecte ori documente. Aceste persoane sunt dependente, „legate” de luarea hotărârilor asupra cererilor și demersurilor înaintate, pe care organul de urmărire penală (ofițerul de urmărire penală, procurorul) le pot respinge, chiar și nemotivând acest fapt.

În context, un anumit sistem care ar împiedica neobiectivitatea examinării cererilor și demersurilor până la moment nu funcționează, deoarece atât administrarea probelor, cât și ulterioara lor apreciere este concentrată în unele și aceleași mâini (statul, care exercită funcția acuzării). Într-un regim special se află, în virtutea prevederilor legale, și partea vătămată, care are posibilitatea de a-și expune poziția sa referitoare la acțiunile de urmărire penală doar în cazul dacă va avea, în acest sens, permisiunea persoanei care gestionează cauza penală. Astfel, în asemenea condiții, nu se poate indica la egalitatea părților la etapa urmăririi penale [9, p. 63-64]. În cel de-al doilea rând, este necesară prezența unui organ competent independent, care ar asigura atingerea scopurilor acestei etape a procesului penal și crearea posibilității părților de a-și realiza drepturile sale.

În ultima perioadă de timp, în literatura de specialitate, destul de frecvent sunt discutate diverse variante ale realizării principiului contradictorialității la etapa urmăririi penale. De exemplu, a fost expusă și opinia abilitării apărătorului cu dreptul de a realiza cercetarea paralelă [8, p. 22]. Conform opiniei pe care o susținem pe deplin, această propunere nu este una constructivă, din considerentul că persoanele care reprezintă funcția apărării (apărătorul sau însuși învinuitul), în virtutea caracterului juridic, nu pot și nici nu trebuie să realizeze acțiuni de urmărire penală, în special acțiuni care au un caracter de constrângere. În situația cercetării paralele nu pot fi realizate acțiuni repetate de urmărire penală, deoarece în proces ar apărea două varietăți de probe, obținute de diferiți subiecți ai procesului. Orice coordonare a ulterioarelor acțiuni de către partea apărării cu organul de urmărire penală subliniază poziția inegală a persoanelor participante în cauză, deoarece atât ofițerul de urmărire penală, cât și procurorul nu-l vor pune la curent pe apărător despre posibilele acțiuni care urmează a fi întreprinse în vederea cercetării cauzei. Necesitatea coordonării apărării cu organul de urmărire penală, în sensul acțiunilor preconizate, presupune și posibilitatea primirii unui refuz în realizarea actului respectiv de urmărire penală, din considerentul că el a fost deja realizat de partea oponentă, chiar dacă acest fapt nu corespunde realității. Astfel, dependența părții apărării se menține întru-totul, iar cointeresarea organului de urmărire penală nu exclude prezența anumitor abuzuri din partea ofițerului de urmărire penală sau a procurorului [9, p. 64-65]. În acest context, evidențiem și opinia expusă de autorul T. Vizdoagă referitoare la faptul că tentativa de instituire a principiului contradictorialității la etapa prejudiciară este binevenită, însă funcționarea reală a acestuia este condiționată de instituirea egalității statutelor procesuale ale părților la faza urmăririi penale. Întru realizarea acestui obiectiv, sunt propuse următoarele soluții: 1) acordarea posibilității apărătorului de a desfășura o anchetă paralelă (investigația avocatului) proprie după modelul anglo-saxon; 2) dezvoltarea și amplificarea controlului judecătoresc în faza urmăririi penale [6, p. 88].

În literatura de specialitate este întâlnită și propunerea de a implica în cadrul fazelor prejudiciare anumiți observatori independenți sau de a introduce instituția cercetării particulare [10, p. 24]. Acest fapt este, în principiu, corect, însă realizarea acestui obiectiv nu este suficientă pentru lărgirea începăturilor contradictoriale. Or,

controlul judiciar nu schimbă esența etapei urmăririi penale, cercetarea cauzei rămânând în mâinile persoanelor cointeresate, care manifestă tendințe acuzatorii pe durata activității sale. Mai mult decât atât, controlul realizat de către organul judecătoresc nu este întotdeauna eficient. Practica examinării demersurilor privind aplicarea măsurilor de arest preventiv sau a prelungirii acestora denotă faptul că instanța de judecată, examinând aceste chestiuni, nu dorește să-și asume responsabilitatea, fiind admise demersurile procurorilor drept rezultat al lipsei temeiurilor aplicării măsurii de arest preventiv sau a prelungirii acesteia [9, p. 65].

Evidențiem și faptul că problema asigurării unor drepturi și libertăți ale omului în cadrul desfășurării procesului penal a fost abordată de mult timp. O soluție propusă în acest scop este separarea funcțiilor diferitelor organe de stat în faza urmăririi penale, care, de fapt, devine în acest sens o garanție. Pe acest segment, anume controlul judecătoresc reprezintă un pas spre realizarea principiului contradictorialității la etapa prejudiciară și, respectiv, o garanție în asigurarea protecției drepturilor persoanei în procesul penal. Implementarea instituției controlului judiciar în dreptul procesului penal ar stimula, fără îndoială, creșterea calității urmăririi penale și evidențierea la momentul oportun a erorilor de urmărire penală [4, p. 65-68].

După cum menționează autorul I. Roșca, doctrina, în special cea din Federația Rusă, acordă trei modalități de protecție a învinutului și a celorlalți participanți la procesul penal împotriva acțiunilor abuzive ale organelor de stat: asigurarea drepturilor de către ofițerul de urmărire penală; asigurarea drepturilor de către procuror; asigurarea drepturilor de către instanța de judecată. Însă, se subliniază de I. Roșca, apărarea drepturilor și intereselor persoanei de către cel care o învinuiește pare a fi absurdă, chiar și în cazul când ultimul este obligat să cerceteze circumstanțele cauzei sub toate aspectele, complet și obiectiv, iar nemijlocit procurorul este învestit atât cu exercitarea (în unele cazuri), conducerea urmăririi penale, cât și cu controlul legalității acțiunilor procesuale efectuate de către ofițerul de urmărire penală [4, p. 65-68]. Nu poate fi recunoscut, cu adevărat, că fiind conform modelului contradictorial al procesului penal nici monopolul procurorului. Este cu dificultate a realiza în același timp de către aceeași persoană funcția de învinuire și cea de control al respectării legilor. În scopul examinării imparțiale a problemelor de protecție a drepturilor și intereselor legitime ale persoanei în procesul penal, dependente de acțiunile organului de urmărire penală, este instituit controlul judecătoresc prejudiciar.

Controlul judiciar este preferabil oricărei alte forme de control exercitat la etapa prejudiciară, contribuind la realizarea principiului contradictorialității. Considerentele în acest sens sunt următoarele: a) judecătorul nu este responsabil formal nici pentru indicii calitativi, nici pentru cei cantitativi ai urmăririi penale, dar este cointeresat în înlăturarea încălcărilor depistate la această etapă; or, legalitatea reprezintă fundamentul activității sale; b) judecătorul dispune de un statut separat, fiind unicul subiect împuternicit prin dispozițiile constituționale cu înfăptuirea justiției; c) nu poate fi ignorat nici specificul procedurii judiciare față de oricare altă formă de activitate a organelor de stat, procedura judiciară fiind ghidată de o reglementare legislativă strictă, ceea ce constituie o garanție [4, p. 65-68].

Prin stabilirea dreptului apărătorului de a contesta refuzul organului de urmărire penală privind administrarea probelor suplimentare, inclusiv prin faptul învestirii judecătorului de instrucție cu dreptul de a efectua unele acțiuni procesuale la cererea apărării, are loc dezvoltarea instituției controlului judiciar fără extinderea competenței judecătorului de instrucție, asigurându-se, în același timp, pe cât este posibil, principiul „egalității armelor” [4, p. 65-68].

În vederea schimbării situației existente în domeniu, în viziunea noastră ar fi mult mai rațional, pe lângă existența controlului judecătoresc asupra urmăririi penale, de a se trece la dezrădăcinarea obiceiului tendinței acuzatoriale din partea organelor de urmărire penală. La etapa urmăririi penale partea acuzării este reprezentată prin următorii participanți: ofițerul de urmărire penală, procurorul, partea vătămată, partea civilă, reprezentanții părții civile și a părții vătămate. Specificul poziției procesuale a ofițerului de urmărire penală și a procurorului ține de faptul că ei sunt abilitați, în afara funcției acuzării, și cu dreptul de a strânge și verifica probe, în favoarea și în defavoarea învinutului și de a clarifica circumstanțele cauzei, fiind luate, în situațiile prevăzute de lege, chiar și soluții referitoare la încetarea urmăririi penale [12, p. 43]. Tendința acuzatorială a organului de urmărire penală se manifestă prin faptul că el pornește urmărirea penală, ia toate măsurile prevăzute de lege în vederea stabilirii faptului infracțiunii și a persoanei care a comis-o. În acest scop, persoana este recunoscută în calitate de bănuț, fiind ulterior pusă sub învinuire, în privința acesteia se aplică măsuri de constrângere procesual-penală, se efectuează o gamă largă de acțiuni procesuale doar cu scopul de a obține probe ale vinovăției bănuțului, învinutului în comiterea faptei infracționale [9, p. 67].

Procedura acumulării, administrării probelor în cauzele penale necesită lipsa de cointerese și prezența imparțialității și obiectivității a subiectului antrenat în această activitate, deoarece întreaga activitate procesual-penală într-o cauză penală urmează a fi orientată spre stabilirea adevărului și, de aceea, ea nu poate fi nici acuzatorială, și nici în apărare. Această activitate trebuie să fie ghidată spre clarificarea tuturor împrejurărilor cauzei – atât agravante, cât și atenuante, adică spre cercetarea deplină, completă și sub toate aspectele a circumstanțelor cauzei. Îndeplinirea de către ofițerul de urmărire penală a obligațiunii, plasate asupra lui de lege, nu-i permite acestuia de a fi obiectiv în sensul direct al cuvântului [9, p. 67]. Nu întâmplător, de o perioadă îndelungată de timp în doctrină este dominantă opinia conform căreia ofițerul de urmărire penală nu poate reprezenta funcția acuzării, deoarece îndeplinește o altă activitate, absolut contradictorie – funcția cercetării cauzei penale [11, p. 11]. Astfel, scopul ofițerului de urmărire penală în cadrul procesului penal trebuie să se refere la tendința stabilirii circumstanțelor obiective ale celor întâmplate. Faptul dat ar permite de a lua o hotărâre corectă în cauza penală, a sancționa anume persoana vinovată și în măsura în care ea o merită. Dificultatea administrării materialului probator, adică depistarea, solicitarea, primirea și fixarea dovezilor se axează, în virtutea particularităților acestei etape ale procesului, anume asupra urmăririi penale. În cadrul altor etape ale activității procesual-penale acest element al proba-

torului se realizează nu așa de deplin, totodată nefiind exclus în totalitate. Obiectivitatea persoanelor cu funcție de răspundere, care cercetează circumstanțele cauzei, constituie o condiție obligatorie, care asigură stabilirea adevărului în cauza penală și darea unei hotărâri judiciare corespunzătoare legii [9, p. 68].

Modificarea statutului procesual al ofițerului de urmărire penală, transformarea acestuia într-o persoană necointereseată procesual este posibilă dacă funcțiile acuzatoriale vor fi realizate de către o altă persoană în locul acestuia. Ofițerul de urmărire penală trebuie să realizeze doar sarcina acumulării obiective a probelor, fără a manifesta tendințe acuzatoriale, ceea ce la moment este în lipsă în structura aparatului de urmărire penală. Fiind eliberat de povara acuzării, ofițerul de urmărire penală va avea, în opinia noastră, o atitudine obiectivă nu numai față de reprezentanții acuzării, ci și cu referire la persoanele care reprezintă apărarea, va putea asigura posibilitatea realizării drepturilor, inclusiv și la administrarea de către aceștia din urmă a materialului probator. În acest caz, decade și necesitatea efectuării unei cercetări paralele. Un ofițer de urmărire penală obiectiv nu va respinge în baza temeiurilor formale și nefundamentate cererile părții apărării referitor la efectuarea actelor de urmărire penală, în rezultatul cărora pot fi descoperite circumstanțe, care ar pendula în favoarea bănuțului (învinuțului). În doctrină se menționează și faptul că funcția acuzării urmează a fi realizată în exclusivitate doar de către reprezentanții procuraturii. Aceasta reiese logic din sarcinile urmăririi penale, fiind totodată și un fapt premergător participării procurorilor în judecată în calitatea lor de acuzatori de stat. În Federația Rusă, în contextul subiectului investigat, a fost înaintată propunerea de a modifica statutul procuraturii – ca organ de supraveghere și a realiza divizarea acuzării de stat de supravegherea asupra activității de urmărire penală [9, p. 69-69]. În ceea ce ne privește, menționăm că această poziție nu este corectă, deoarece ea vine în contradicție cu conceptul actual de urmărire penală.

La moment, substituția procuraturii din domeniul care ne-a atras interesul științific nu este posibilă. Instanța de judecată nu poate substitui în totalitate procuratura la etapa urmăririi penale. Funcțiile de control ale judecătorului poartă doar un caracter episodic. Procuratura asigură legalitatea urmăririi penale de la momentul pornirii procesului și până la remiterea cauzei penale în instanța de judecată. Redepasarea acestei funcții, în totalitate, asupra instanței de judecată este imposibilă, deoarece aceasta ar necesita modificări substanțiale în structura organelor judiciare și a celor de urmărire penală” [7, p. 22-23]. Actualmente, instanța de judecată a „eliberat” procuratura doar de la realizarea anumitor împuțerniciri, în special în ceea ce ține de aplicarea anumitor măsuri de constrângere procesual-penală. În contextul vizat, apare o altă problemă – cea de conducere, dirijare a urmăririi penale de către procuror. Majoritatea autorilor apreciază poziția procesuală a procurorului la etapa urmăririi penale ca fiind drept una de conducere procesuală a urmăririi penale [9, p. 70].

Concluzii: Împuțernicirile imperativ-dispozitive largi ale organelor procuraturii, posibilitatea acestora de a influența asupra „direcției” și ordinii urmăririi penale, a aplica anumite măsuri în privința ofițerilor de urmărire penală – toate acestea constituie o manifestare și o expresie a elementelor dirijării urmăririi penale, ceea ce

nu se coordonează cu prevederile principiului contradictorialității. Pentru normalizarea situației existente este necesar de a redepasa accentele urmăririi penale în favoarea controlului judiciar și al independenței ofițerului de urmărire penală. Ridicarea rolului instanței de judecată în cadrul etapei de urmărire penală constituie o condiție indispensabilă a implementării principiului contradictorialității în cadrul acesteia. Actualmente, „urmărirea penală rămâne o etapă a procesului penal necontradictorie, ceea ce conferă acestei faze *operativitate* și *mobilitate*, trăsături care lipsesc fazei de judecată.

Bibliografie:

1. DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, Iu. et al. *Drept procesual penal*. Chișinău: Cartier Juridic, 2005. 960 p. ISBN 9975-79-343-6
2. ERJIU, E. Rolul apărătorului în realizarea principiului contradictorialității în procesul penal al RM. In: *Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova. Ser. „Științe socioumanistice”*. Chișinău: CEP USM, 2005, Vol. 1, pp. 460-463. ISSN 1811-2668
3. NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală: În lumina noului Cod de procedură penală: Partea specială*. București: Ed. Universul Juridic, 2015. Vol. 2. 676 p. ISBN 978-606-673-385-4
4. ROȘCA, I. Controlul judiciar al procedurii prejudiciare – garanție în realizarea principiului contradictorialității. În: *Revista Națională de Drept*. 2008, nr. 5, pp. 65-68. ISSN 1811-0770.
5. RUSU, L. Locul și rolul modelului contradictorial în teoria dreptului procesual penal. In: *Revista Națională de Drept*. 2014, nr. 3, pp. 58-63. ISSN 1811-0770
6. VIZDOAGĂ, T., ROȘCA, I. Problemele realizării principiului contradictorialității în procedura prejudiciară a procesului penal. In: *Analele științifice ale Universității de Stat din Moldova. Ser. „Științe socioumanistice”*. *Lucrări studentești*. Chișinău: CEP USM, 2006, pp. 85-89. ISBN 978-9975-70-186-0
7. БОЙКОВ, А., СКВОРЦОВ, К., РЯБЦЕВ, В. Проблемы развития правового статуса Российской Прокуратуры (в условиях переходного периода). В: *Уголовное право*. 1999, № 1, с. 10-11. ISSN 2071-5870
8. ГОРЯ, Н. Принцип состязательности и функции защиты в уголовном процессе. В: *Советская юстиция*. 1990, № 7, с. 22-23. ISSN 0131-6761
9. ДАРОВСКИХ, С. М. *Принцип состязательности в уголовном процессе России и механизм его реализации*: Дис. ... канд. юрид. наук. Челябинск: Южно-Уральский Гос. Ун-т, 2001. 219 с.
10. МОРЩАКОВА, Т. Г. *Судебная реформа. Сборник обзоров*. Москва: Изд-во ИНИОН АН СССР, 1990. 95 с.
11. РАХУНОВ, Р. Д. Процессуальное положение следователя и его функция. В: *Проблемы предварительного расследования*. Волгоград, 1973, Вып. 2, с. 21-25.
12. САВИЦКИЙ, В. М. *Очерк теории прокурорского надзора в уголовном судопроизводстве*. Москва: Наука, 1975. 383 с.
13. ЧЕЛЬЦОВ-БЕБУТОВ, М. А. *Уголовный процесс: Учебник для юрид. ин-тов и юрид. фак. ун-тов*. Москва: Юрид. изд-во, 1948. 624 с.